

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

La llengua catalana al Principat de Catalunya **Joan Martín i Castell**

Catalan Review, Vol. II, number 1 (1987), p. 141-160

LA LLENGUA CATALANA AL PRINCIPAT DE CATALUNYA

JOAN MARTÍ I CASTELL

1. LA SITUACIÓ ACTUAL

La situació actual es caracteritza pel restabliment del règim democràtic a l'Estat espanyol, i per la consegüent política de les autonomies, que reconeix formalment la pluralitat lingüístico-cultural, cosa que a Catalunya es manifesta per la restauració de la Generalitat, que elabora l'Estatut per què es regirà, dintre del marc constitucional, la comunitat.

El català torna a ésser llengua oficial — juntament amb l'espanyol —; el caràcter de llengua apta per a les funcions formals és substancialment reforçat perquè s'usa a l'Administració, a l'Escola, als mitjans de comunicació, etc.

Amb la desaparició del règim de Franco, explotà immediatament la reivindicació — ara ben oberta — de la restitució de tot el que havia estat arrabassat. I el dret a emprar la pròpia llengua, com a prèvia.

Vegem què en diu la legislació de l'Estatut d'Autonomia de 1979:

Article 3

- 1.— La llengua pròpia de Catalunya és el català.
- 2.— L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial de tot l'Estat espanyol.
- 3.— La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.

Convé subratllar dos aspectes importants en aquest article: primer, que el català és considerat *la* llengua *pròpia* de Catalunya; cap altra no ho és. Segonament, que és *la* llengua oficial — essent-ho també el castellà, perquè ho és a tot l'Estat —: no es parla de *cooficialitat*, sinó d'oficialitat estrictament. Són dos matisos que sens dubte haurien d'ésser aprofitats per a una política lingüística que entengui que el català ha d'ésser hegemònic a Catalunya i als Països Catalans.

Això no obstant, una llengua ni s'elimina ni se salva només amb lleis. Si ni el Decreto de Nueva Planta ni les disposicions del govern de Franco no aconseguiren el lingüicidi, tampoc ara l'Estatut d'Autonomia no reeixirà, per si mateix, a assegurar la normalitat de la nostra llengua. El que compta per damunt de tot és la voluntat i l'actitud de la comunitat.

Encara que el context democràtic ha fet canviar substancialment la situació de la llengua catalana als Països Catalans des de 1976, tanmateix, no és difícil de comprendre que assolir la que correspon no és gens simple.

Han passat ja deu anys de la fi del règim de Franco; i set de l'aprovació popular de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. La llengua catalana no ocupa, ni de bon tros, l'espai d'un idioma oficial i de cultura. És discriminada encara en favor de l'espanyol, que no ha deixat de tenir-hi una presència més o menys prepotent quantitativament i qualitativament, segons els àmbits.

Si analitzem l'ús habitual real del català en espais tan significatius com els mitjans de comunicació i l'Escola, o en l'Administració, ens adonem que la normalització lingüística a Catalunya és una fita encara llunyana. I això que en el conjunt dels Països Catalans és clarament avantatjada en aquest sentit...

2. LA IMMIGRACIÓ

Catalunya als anys 60-70, fins als de la crisi econòmica, és receptora d'una allau immigratòria de proporcions molt considerables. En general, es tracta de persones de la classe obrera que ocupa, doncs, llocs de treball poc qualificats i mal retribuïts; per a qui es destinen habitatges que són autèntics *ghettos* marginadors; la qual cosa impedeix l'accés normal i ple a la nova comunitat.

Molt sovint s'ha atribuït la causa de les dificultats de la normalització lingüística del català als immigrants no-catalanoparlants. El que és d'un simplisme inacceptable. No és que llur presència amb llengües distintes de la catalana no sigui objectivament un obstacle. Tanmateix, llevat d'excepcions que potser no són menyspreables, s'ha confirmat una tendència progressiva a l'assimilació, sobretot perquè predomina la consciència que la integració és l'únic procés que pot salvar-los de la marginació.

El que passa, en una altra perspectiva, és que el pes quantitatiu de la immigració és suficient perquè en principi puguin semblar justificables totes les suposicions.

Una de les conseqüències, avui superada, que tingué el gruix i sobretot la condició de la immigració fou l'atribució en l'àmbit progressista universitari del caràcter burgès del nacionalisme català, i, per extensió, fins de la llengua i la cultura catalanes: l'espanyol s'identificava amb el proletariat i les classes més desposseïdes; el català, amb la burgesia i les classes més benestants. No era una actitud històricament nova entre nosaltres... Si, d'una banda, és fonamental per al futur de les llengües de les comunitats minoritzades que els estrats socials de més poder econòmic i vinculats directament amb la cultura urbana no les abandonin i fins les defensin respecte dels idiomes "majoritzats", perquè

llur adhesió dificulta, si més no, la possibilitat d'atribuir-los un caràcter pejorativament rural; d'una altra, aquest mateix fenomen es presta a la manipulació en la direcció suara esmentada: la de titllar el nacionalisme de conservador i poc interessat en les qüestions que afecten els menys privilegiats, i, de rebot, qualificar igualment — i absurdament, és clar — les llengües que els representen.

En la mesura en què els immigrants aconseguixen d'alliberar-se de les condicions dels primers moments de contacte amb la nova realitat, el grau de llur catalanització augmenta, perquè esdevé un mitjà d'escalada social. On la mobilització és feble, la catalanització és molt dèbil. Per això s'explica que els fills dels primers immigrants s'adaptin amb facilitat i fins amb entusiasme al nou medi. D'on és versemblant de concloure que cal socialment una *discriminació* quant al coneixement de la llengua catalana. No es pot esperar de tothom que s'entengui la necessitat de saber-la per raons únicament sòcio-culturals relativament abstractes. Qui viu a Catalunya i als Països Catalans hauria de trobar importants *dificultats* si no és capaç d'usar-hi la llengua pròpia; altrament, per la via exclusiva de la persuasió, contribuïrem molt poc a la seva extensió.

No manquen, nogensmenys, del tot els prejudicis negatius respecte del fet català, fruit de la voluntat castellanitzadora i expressament deformadora del que som.

En suma, encara que és cert que a Catalunya hi ha forces importants que cerquen el monolingüisme castellà, no és lògic de suposar que triomfin. L'actitud dels catalanoparlants frena el procés de substitució.

A part de l'augment quantitatiu de gent de parla altra que la catalana, hi ha una qüestió més substancial, encara que potser no tan aparent: la de la possibilitat de dividir Catalunya en dues comunitats diferenciades i oposades. Respecte de la immi-

gració hi ha posicions ideològiques enfrontades que separen els qui no tenen cap interès pels no-catalans, els qui hi mantenen unes relacions hostils, i els qui consideren, en canvi, que la reconstrucció nacional només és possible a partir de llur plena integració.

La proporció dels immigrants d'origen no-català a Catalunya l'any 1975, a les quinze ciutats de més de 50.000 habitants, damunt la població total, va des de 28,5 fins a 57,1 % (Strubell, 75). La majoria es concentra en el cinturó industrial de Barcelona; de manera que el català resulta ésser la llengua habitual de només el 60 % dels habitants de Catalunya; el 40 % restant se serveix normalment de l'espanyol (*Els socialistes...*, 48). Això no obstant, entre el grup dels no-catalanoparlants hi ha un estrat que entén el català, encara que no el parli, i un altre completament monolingüe. Manquen dades fiables per a poder presentar un quadre correcte de les correlacions en aquesta problemàtica.

Al costat del gruix més important de la immigració que representa la classe obrera, no podem deixar de comptar-hi un sector de funcionaris i d'intel·lectuals, l'actitud sociolingüística dels quals és, en general, tota una altra: no hi és estranya una posició negativa, que, encara que numèricament poc rellevant, per la possibilitat d'influència a causa de la seva relació amb les classes dirigents, té una transcendència superior a la que hom pot imaginar. És ben simptomàtic, en la interdependència llengua-poder, que, proporcionalment, la major resistència a una plena integració lingüística es constati precisament en aquestes categories socials, ja que sovint són reflex de la ideologia centralista dominant i en generen ensems la reproducció.

Hi ha contrades on parlen espanyol més del 70 % de la població; llocs on no entén el català el 50 % dels habitants; i barris on ningú no sap ni escriure'l ni llegir-lo (*Bases per a una política lingüística*. Dins *Els socialistes...*, 4).

Globalment, a Catalunya, dels gairebé sis milions d'habitants, entén el català el 80 %, i l'espanyol, el 95 %; escriuen el català menys d'un 20 %, i l'espanyol, el 90 % (*Bases per a una política lingüística*. Dins *Els socialistes...*, 4).

La realitat d'aquestes xifres s'instrumentalitza per a justificar la irrupció dels mass-media en llengua espanyola, la presència d'una Escola no-catalana, etc., la qual cosa complica encara el problema.

El marc sociolingüístic canvia, i de vegades radicalment, segons les comarques que es consideren. Els inconvenients per a la normalització lingüística del català són greus a les grans ciutats o a les zones fortament industrialitzades. En d'altres llocs de Catalunya el català és la llengua habitual de més del 90 % dels habitants, tot i que la competència no hi és la que convindria, a causa de les interferències de l'espanyol i de la impossibilitat de l'accés a l'ús escrit. Resulta, en aquest sentit, que sovint el recurs al català és més elevat en el medi rural, on, en canvi, és estesa l'actitud diglòssica que valora la nostra llengua com a poc apta per a l'"alta" cultura; i on és difícil que s'utilitzi en el nivell escrit. L'extensió dels grans mitjans de comunicació, en què predomina ostensiblement l'espanyol, hi ha reforçat aquesta concepció.

La situació econòmica de l'Estat espanyol ha provocat des dels anys 70 un fre pràcticament total de la immigració, el que significa, d'una banda, que ja no augmentaran els no-catalanoparlants que fixin llur residència a Catalunya, i, d'una altra, que el nombre dels immigrants que encara són monolingües arribats en els anys 60-70 disminuirà, probablement a través d'un procés lent. El saldo migratori l'any 1975 era positiu en 5.420 persones; el 1980 era per primera vegada negatiu en 3.407 persones (*GEC*, Suplement, 202).

3. MITJANS DE COMUNICACIÓ

La normalització lingüística del català ha de suposar la seva presència "ecològica" als territoris on és la llengua pròpia, la qual cosa està molt relacionada amb la que tingui als grans mitjans de comunicació.

Amb el reconeixement de l'oficialitat del nostre idioma, que fins fa molt pocs anys no se sentia en absolut per televisió, i només rarament per ràdio; que no comptava amb cap diari en què fos l'únic instrument d'expressió; té avui un canal específic televisiu, i disposa d'alguns espais a Televisió Espanyola; hi ha emissores de ràdio en què és la llengua habitual; i és el mitjà de comunicació de dos diaris d'abast nacional, i d'alguns comarcals.

Malgrat tot, no es pot dir que el català s'ha normalitzat en els mass-media; es troba encara massa lluny de la fita desitjable. En suma, enfront de l'espanyol, pateix una discriminació que s'ha de neutralitzar. No podem perdre de vista que la influència lingüístico-social dels mitjans de comunicació, sobretot de la televisió, és decisiva: els habitants dels Països Catalans sentiran que el català n'és la llengua pròpia en la mesura que els resulti efectivament la familiar i la més corrent.

Des d'un altre punt de vista, cal que considerem l'extraordinària extensió del castellà que ha impulsat la televisió. Si abans de la seva aparició entre nosaltres era possible de trobar pobles i llogarrets els habitants dels quals no el sabien parlar i fins no l'entenien, avui ja no és així. Cap altre instrument no havia assolit amb tanta eficàcia la castellanització de la societat catalanoparlant: ni les lleis de la dictadura franquista ni les de cap altre sistema de govern de la nostra història no han aconseguit tant per a l'espanyolització lingüístico-nacional com el poder persuasiu i constant de la televisió. El que significa que podria ésser també una eina decisiva per a la catalanització.

4. L'ESCOLA

Fins fa relativament pocs anys l'ensenyament *del* català era una pretensió que podia satisfer, perquè les circumstàncies no permetien d'anar més enllà. Avui no hem de restringir el seu protagonisme al fet que sigui una assignatura més en els *curricula* dels alumnes; ha d'ésser, endemés, una llengua vehicular. De res no serveix d'ensenyar un idioma si el seu coneixement no es projecta en l'ús, en la necessitat que l'Escola sigui catalana lingüísticament, per tal que ho sigui la societat. L'ensenyament *del* català pot fins arribar a ésser un parany per a discriminar-lo permanentment. Tenint en compte la funció de l'Ensenyament, no només hem d'exigir l'ensinistrament del i en català, sinó també, i no és pas una qüestió secundària, en el sentiment nacional, per tal que desaparegui tot el bagatge prejudicial basat en la regionalització i en la dependència d'un Estat-nació únics, d'una pàtria aliena, i que formi els ciutadans en la concepció real que mostra la història. En aquest sentit, tot i que aquest treball s'ocupa de la realitat sociolingüística de Catalunya, no és possible deixar de dir que un procés d'autèntica normalització ha de comptar amb el conjunt dels Països Catalans, obligats a viure compartimentats i havent d'afrontar contínues pressions centralistes que atien una ahistòrica divisió. Si algun dia la llengua catalana viu plenament com a pròpia i oficial al Principat de Catalunya, però no així al País Valencià, a les Balears, a la Catalunya del Nord, etc., no podrem dir — si no és renunciant a la nostra identitat nacional — que haurem aconseguit la normalització, que serà un fet solament quan tinguï aquestes condicions a tot el seu domini lingüístic. La fragmentació política i administrativa de la comunitat catalanoparlant i la manca d'una coordinació institucionalitzada entre tots els Països Catalans crea perilloses traves.

L'Escola ha d'esdevenir en primer lloc un mitjà d'alfabetització; juntament amb els altres mass-media, ha de col·laborar en la reconstrucció del nivell estàndard i en la seva difusió. Ha de garantir, en fi, l'ús del català en tots els seus registres i en tots els seus dialectes. En d'altres paraules, ha d'assumir l'ensenyament de la llengua catalana com el de la llengua nacional de les comunitats on és pròpia. Aquesta és una de les vies principals per superar el vell problema de la competència lingüística. Mentre la col·lectivitat senti el complex d'ésser incapaç de recórrer amb naturalitat a la seva llengua, serà inevitable que en tingui un concepte especial, que pensi que no és un instrument que li serveixi sempre i per a tot; que faci patir l'usuari en els dubtes sobre la qualitat d'ús i en el temor de maltractarlo. I hauria d'ésser obvi que no és cap solució el recurs expeditiu que algú proposa de permetre que l'idioma, d'una banda, no recuperi totes les seves possibilitats expressives, i, d'una altra, resti amb les anormals interferències de l'espanyol, índex, en definitiva, de la voluntat colonitzadora de dialectalitzar el català.

La labor no és fàcil. Basta pensar en la composició de la comunitat catalana pel que fa a la llengua habitual: l'Escola, sobretot a les zones on la immigració ha estat més remarcable, ha d'ésser receptora d'alumnes catalanoparlants i no-catalanoparlants, que entenen o que no entenen el català.

A Catalunya integra més d'un 40 % d'infants que no tenen el català com a llengua familiar. En un 16 % d'escoles predomina la llengua catalana. En un 33 %, l'espanyola; en ambdós casos s'hi imposa l'idioma de la majoria. En el 51 % restant hi ha una doble presència, de manera que no s'elimina l'ús de la llengua de la minoria (M. Mata: *La llengua dels nens quan van a l'Escola*, dins *Els socialistes...*, 69-70).

En el curs 1981-1982, en el nivell d'Educació General Bàsi-

ca (EGB), que és la que acull el conjunt de la població perquè és obligatòria, la situació era la següent:

- Saben parlar català 59,52 %
- Entenen el català 24,88 %
- No entenen el català 15,60 %

(Els socialistes..., 137)

5. L'ADMINISTRACIÓ

L'Administració és l'altre marc que s'ha de catalanitzar a un ritme molt més ràpid del que ara ha seguit. Pel seu caràcter, actua com a punt de referència modèlic — recordem la funció de la Cancelleria reial en la unificació del català medieval —. I això és així pel seu veïnatge amb el poder. En la mesura, doncs, amb què l'Administració sigui lingüísticament espanyola més que no pas catalana es fa difícil de sentir com una realitat l'oficialitat de la nostra llengua, ja que precisament el que és oficial està íntimament lligat amb tot allò jurídico-administratiu. Paradoxalment, l'Administració a Catalunya compta amb una part considerable dels seus dependents que, no només tenen com a llengua habitual l'espanyol, sinó que, a més, no mostren cap interès per la catalanització. És a l'Administració, en el funcionariat, on amb més freqüència s'esgrimeix o, pitjor encara, es dona com a fet que la llengua de l'Estat és l'espanyol, per la qual cosa l'ús de les llengües minoritzades resulta innecessari, no solidari, antipatriòtic, etc. Aquestes actituds prepotents són conseqüència, possiblement lògica, d'una concepció político-administrativa en què l'Estat — espanyol i, doncs, espanyolista — és per damunt de tota altra realitat; té un poder — econòmic, polític, ideològic, etc. — que aclapara, mitjançant el qual impedeix que en el seu àmbit ningú pugui constituir-se

en una entitat amb autèntic autogovern: tot i tothom hi és sotmès.

6. DIGLÒSSIA I/O CONFLICTE LINGÜÍSTIC

El conflicte lingüístic a Catalunya és avui inesquivable. La coexistència de parlars i de llengües distints l'implica. Fins i tot allà on no s'observa — que no vol dir que no hi sigui — una voluntat de les classes dirigents per provocar-lo. Perquè la simple copresència suposa dificultats insalvables per a un harmonia totalment igualitària.

La importància dels conflictes lingüístics pot ésser molt variada. Des de comunitats en què amb prou feines és palès, o bé hi té unes característiques que el fa intranscendent; fins a aquelles en què s'arriba a graus d'autèntica violència. Bàsicament, tot depèn de l'equilibri de forces a la societat la llengua de la qual és en fricció amb una(es) altra(es), i, doncs, de la política que en aquest sentit s'actua.

Hom ha dit que al Principat de Catalunya, en canvi, s'ha superat quasi plenament la diglòssia. És cert que, a causa de la història sociolingüística del segle XIX, i de l'existència d'una burgesia mitjana i alta fidel a la pròpia llengua, no ha pogut mantenir-s'hi la ideologia discriminatòria en l'ús del català i de l'espanyol de la mateixa manera, per exemple, que als altres indrets dels Països Catalans. Això no obstant, els desequilibris en favor del castellà són molt acusats. Els catalanoparlants del Principat de Catalunya opten circumstancialment per la substitució lingüística (en adreçar-se a un cert tipus de funcionariat; o a un desconegut. O bé en intervenir en una conversa en què algú usa l'espanyol; etc.). Els motius d'aquesta actitud són més els d'una manca de normalització i/o els de la inèrcia que ha creat

hàbits difícils d'abandonar, que no pas els de creure que el castellà és una llengua més important. Però, tot i admetent aquests matisos no secundaris en l'ús lingüístic, penso que no hem assolit — ni hi som a prop — una realitat en què la majoria cregui que la llengua catalana és del mateig rang, no ja només que l'espanyol, sinó també d'altres idiomes que han adquirit gran prestigi i que empren habitualment o esporàdicament molts milions de persones. Potser és una utopia que això s'esdevingui mai, si tenim en compte els prejudicis ideològics discriminadors que s'han imposat al món. En qualsevol cas, tal com jo entenc el fenomen de la diglòssia, només podrem dir que no existeix a Catalunya quan tothom qui n'és part estigui superficialment i pregonament convençut i no solament digui que el seu idioma és, qualitativament parlant, exactament igual que qualsevol altre.

7. EXTENSIÓ I MODE D'ÚS DE LA LLENGUA

Com he indicat en més d'una ocasió (vegeu §§ 2.4) la història sociolingüística del català n'ha condicionat molt directament l'ús, tant pel que fa la quantitat com pel que fa la qualitat. És prou evident que la impossibilitat d'emprar un idioma exclou de parlar de com es fa o de com s'ha de fer. Per això, el primer dret que cal reclamar és el de la seva lliure utilització. Però malament pot aspirar-se que sigui prou considerat socialment dins i fora de la seva àrea, si no s'arriba a un domini suficient satisfactori en tots els nivells i registres, en la pràctica oral i en l'escrita, el qual esdevé precisament el senyal d'identitat més evident, que "salva" una llengua d'ésser confosa amb una altra o d'una relació de dependència servil respecte d'una de dominant. I de la consideració social dels idiomes, vulgues que no, no en podem prescindir. A l'hora d'avaluar-ne la situació, no hem d'emfasit-

zar més del compte l'aspecte quantitatiu del seu ús; òbviament que és important; però cal vigilar-ne la "qualitat", entesa com el grau d'interferència d'altra(es) llengua(gües) i com les connotacions ideològiques que pesen damunt els parlants: pot ésser nefast per a un idioma que empra la gran majoria d'una comunitat, que, això no obstant, sigui considerat com a secundari i supeditat "per naturalesa" a un(s) altre(s).

És explicable que, pel que fa a la llengua catalana, havent estat explícitament prohibida des de poders centralistes durant tants de períodes, hom sobrevalori la qüestió de l'extensió de l'ús en perjudici de la seva qualitat: així passà al segle XIX i així ha passat i passa al segle XX. I estratègicament crec que ha estat — potser encara és — el camí correcte. Nogensmenys, penso igualment que erràriem si en el context actual, on el català és oficial, oblidàvem la vessant de la recuperació dels recursos genuïns, preocupats exclusivament per la dels qui l'han de parlar. No podem ignorar que la "dialectalització" d'un idioma passa per "aigualir-lo" a través almenys de tres vies: la de convertir la competència en el nivell escrit en un privilegi minoritari; la d'"empobrir-lo" quant a les seves solucions, encara que sigui en nom de la modernitat; la de convertir-lo en un híbrid subjugat a la llengua i a la comunitat de què es vol fer dependre.

Hauríem de rebutjar la pregunta alternativa: ¿què val més, que siguem molts — o tots — els qui parlem català, encara que no prou "correctament", o que siguem pocs o menys, però amb "correcció"? i convèncer-nos que la normalització lingüística demana quantitat i qualitat d'ús *simultàniament*, no primer l'una i després l'altra. Que cal, en suma, d'evitar el parany de la il·lusió per l'extensió social, i exigir-nos que siguem *tots* els qui usem "correctament" la nostra llengua. De la mateixa manera que no és normal que actualment no augmenti el seu ús, tampoc no ho és el català que ara es parla — i que (no) s'escriu.

8. SOBRE LA LLEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DE CATALUNYA

A tall d'anàlisi del discurs, vull subratllar algunes afirmacions que es fan en el preàmbul de la Llei de Normalització Lingüística de Catalunya, les quals *pretenen* de tenir directament un sentit definit, però que no contenen sinó supòsits vagues i generals que amaguen valors semàntics que esdevenen concrets solament quan s'especifiquen també objectius de política lingüística.

Al paràgraf quart del susdit preàmbul hom llegeix: "Iniciada una etapa de convivència democràtica i de reconeixement de la personalitat dels pobles que integren l'Estat espanyol..." ¿Quina traducció té la paraula *reconeixement* en el desenvolupament de la política lingüística del Govern espanyol? ¿Vol dir-se que se'ns *reconeix* amb una personalitat subordinada i secundària respecte de l'Estat o coordinada i igualment principal? "...el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat, la qual tots els espanyols tenen el deure de conèixer i el dret d'usar (...) les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives comunitats autònomes d'acord amb llurs estatuts..." ¿Amb quin equilibri s'ha de verificar la realitat que el castellà és *la* llengua oficial de l'Estat i que les altres llengües *espanyoles* seran també oficials? ¿Com es conjuga l'oficialitat de dues llengües que recull el punt 2 de l'article 3 de l'Estatut de Catalunya? La resposta en el punt 3 és només aparent: "La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes (...) i crearà les condicions que permetin arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya" ¿Quin és l'ús *normal* d'una llengua i què s'entén per *igualtat plena*? ¿No hi ha en el fons una contradicció entre els dos objectius? Si, doncs, *ús normal* no vol dir *ús exclusiu*, ¿com hem d'interpretar aquesta qualifi-

cació? ¿És compatible la normalitat amb la *igualtat plena*? ¿O caldria atorgar un *status* hegemònic per al català per poder parlar efectivament de situació normal?

Més endavant, en l'explicació de la Llei, es fa referència justament al "...restabliment del català en el lloc que li correspon com a llengua pròpia de Catalunya..." i de la "...recuperació de la llengua catalana com un dels factors fonamentals de la reconstrucció de Catalunya". ¿Quin és aquest *lloc* precisament? ¿És el de la cooficialitat o el de la doble oficialitat o no? ¿Què vol dir *recuperació* de la llengua catalana? "Recobrar-la", "tornar a entrar-ne en possessió", sí; però ¿com en quin moment històric?, és a dir, ¿què és allò a què cal que renunciem del nostre passat?

La Llei "les equilibra (la llengua catalana i castellana) en els mitjans de comunicació social..." ¿Vol dir això que totes dues tindran el mateix grau de presència o que el català, com a llengua pròpia de Catalunya, a més d'oficial, tindrà el dret de ser-hi predominant?

L'ús d'un terme com *normalització* implica plantejar-se d'antuvi què entén hom per *normal*; en d'altres paraules, conforme a quina regla es pensa que cal que s'actuï. Altrament, és fàcil de caure — o de fer caure — en el parany de creure que ho és allò que s'esdevé per si mateix i/o per l'acció humana, sense distinció.

Si hom planteja la necessitat d'un procés de normalització és perquè té consciència que l'estat en què es troba és anormal i perquè aspira que deixi de ser-ho.

Ara; debades s'endegarà, si abans no s'ha determinat on radica exactament la anormalitat i quina alternativa es preveu que l'ha de neutralitzar. S'ha de pressuposar el compromís d'assolir una fita que defineixi la situació que la doni per conquerida.

En general s'estableix una relació entre normalitat lingüísti-

ca i manca de conflicte. La qual cosa, de fet, mostra com predominen, almenys subconscientment, les il·lusions monolingüistes. I obliga possiblement que la política s'adreci a la superació definitiva de l'hostilitat per motius de llengua.

La dificultat de l'objectiu no ha de conduir a la confusió alienant que els conflictes i els antagonismes són *normals*, així, en abstracte. No. Si de cas, responen a unes determinades regles que regeixen els interessos d'una part de la societat, les quals no són per extensió natural les de tohom.

Només en una situació ideal la presència en un mateix àmbit nacional de més d'una llengua no serà causa de tensions. Rere els sistemes lingüístics hi ha cultures diferents; i són, sobretot, mitjans de transmissió que representen blocs de poder obstinats a no perdre terreny. Hom ha d'ésser, doncs, conscient que la convivència en un territori de més d'una llengua significa batallar constantment en la vigilància per no recular. Penso que no és possible de parlar de cap comunitat per no recular. Penso que no és possible de parlar de cap comunitat plurilingüe on no s'hagi creat una situació segons la qual les distintes llengües estan poc o molt discriminades.

Per això goso dir que la regla per a la normalització ha d'ésser la que contempla a cada lloc l'existència exclusivament d'una sola llengua oficial: la pròpia. D'acord amb aquest principi, la normalització lingüística a Catalunya — i als Països Catalans — es podrà donar per assolida quan no sigui necessària la cooficialitat de llengües, ni la doble oficialitat. Una sola comunitat, una sola llengua. Quan el criteri del territori pugui substituir el de la persona.

Mentre l'espanyol hi sigui també oficial, ¿com és possible la normalització, si és la llengua del poder dominant que minoritza la llengua catalana? La Constitució Espanyola estableix diferències entre les diverses nacions — que no ho són ben bé,

que són nacionalitats — de l'Estat, i entre les llengües respectives. De fet, el castellà és l'únic idioma obligatori en tots els territoris. Els altres ho són, si de cas, només en llur àmbit. L'Estatut d'Autonomia de Catalunya no "suavitza" la desigualtat com podria fer-ho: obligant-hi al coneixement actiu i passiu del català, que hauria d'ésser no només dret, sinó també deure. "Realment, en política lingüística, els grups més poderosos o més grans s'imposen sempre als grups menys poderosos o més petits. Aquesta és la història... Quan s'ha de dur a terme una política concreta en una àrea determinada, molt sovint el grup amb més poder i més nombrós és el que domina la política que s'aplica; i de fet és impensable que s'esdevingui el contrari (...) Potser és injust, potser és brut, però desafortunadament són coses que passen, són els fets de la vida..." (*Conversa amb... William Francis Mackey: Per un bilingüisme aseptíc.* J.A. Argente/Ll. Payrató. Dins "Límits", 1, novembre 1986, 84). Potser haurem d'acceptar, sense que hàgim, tanmateix, de deixar-nos endur pel conformisme, que, ara com ara, la normalitat lingüística per al català no és possible. Admetre-ho evita, si més no, l'engany de donar per situació sociolingüísticament igualitària allò que no ho és. De poca cosa servirà la definició de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de la llengua catalana com a la pròpia i l'oficialitat — que no la cooficialitat — que se li reconeix, si no s'aprofita per a una política lingüística que faci prevalent el concepte de territori. Les dures repressions històriques ens han conduït a creure que si el català no desapareix ja tenim prou de guanyat; nogensmenys, que un idioma no mori del tot no significa que existeixi amb normalitat: importa viure, primer de tot; però també la manera com es viu.

L'espanyol ha de retrocedir en els àmbits on no és la llengua pròpia per una raó tan elemental com que el restabliment de la democràcia ha de suposar i ha suposat rectificar solucions

que foren fruit de la imposició violenta: l'avançada del castellà cobrint funcions que arrabassava al català n'és un exemple ben eloqüent; en conseqüència, no s'ha de témer de reconèixer la necessitat que abandoni les posicions assolides per la força, com a condició indispensable per a un estat veritablement democràtic.

El principi de la personalitat comporta que les llengües més protegides, de més nombre de parlants, de major "prestigi", etc., desplacin les altres. El principi del territori tendeix, en canvi, a la integració lingüística de tots els qui l'habiten. Cal triar una de les dues alternatives com a estratègia; tàcticament podem optar per una solució temporalment mixta que s'endega, però, cap a una o cap a l'altra.

L'estratègia territorial s'ha de plantejar tenint plena consciència de l'equilibri de forces lingüístiques. Fóra massa fàcil d'identificar les fites — la norma — i saltar-se l'anàlisi de la realitat simplement perquè hi és adversa. Una actitud així només l'adopta un purisme de paraula i/o un victimisme que, tenint l'ideal a la mà, es complau a lamentar-se de les desgràcies de l'entorn. Un i altre són una obstrucció al procés de normalització.

En la qüestió bilingüisme/monolingüisme cal distingir entre allò que és necessari i el que és possible. El fet, tanmateix, que una fita no sigui circumstancialment possible no vol pas dir que no es vegi, en canvi, com a necessària.

La Llei de Normalització Lingüística de Catalunya és un bon instrument polític, per tal com constitueix una passa endavant en el camí que ens hauria de dur, si mai hi arribem, a la situació en què hauran desaparegut en favor de la llengua pròpia les friccions per causes lingüístiques.

Ara; allò que qüestiono és si pot dir-se'n així: "Llei de Normalització". I no és només primfilar pel nom de les coses; comporta sobretot la temença que és possible que algú entengui que

aconseguirem la normalització amb la seva estricta i simple aplicació.

Seria bo que el nostre llenguatge fos més clarificador. Perquè rera expressions com *reconeixement*, *igualtat plena*, *recuperació*, etc., podem trobar l'ardit de qui creu que la submissió d'una llengua a la llengua de l'Estat és ço normal.

La Llei és més aviat una preceptiva per al procés de normalització. Un procés necessari; que no podem estalviar; però que no és la normalització mateixa. La seva aplicació ens hi situa més a prop.

El II Congrés Internacional de la Llengua Catalana ha estat ocasió perquè s'exigís uns canvis de rumb en la política lingüística, basat en una tasca més coordinada, en una via a la normalització més clara, més exigent, amb més pretensions; que no abdiqui de res; que no temi de demanar d'arribar a l'objectiu irrenunciable que salvarà definitivament els conflictes amb una altra llengua, i l'amenaça constant de substitució parcial o total: que la llengua catalana sigui de ple l'idioma nacional oficial de tots els Països Catalans.

JOAN MARTÍ I CASTELL
UNIVERSITAT DE BARCELONA

BIBLIOGRAFIA

- COMAS, Antoni: *La decadència*. Barcelona 1971.
- DUARTE, Carles i MASSIP, M.ª Àngels: *Síntesi d'història de la llengua catalana*. Barcelona 1981.
- ESTEVA, Claudi: *Aculturación lingüística de los inmigrantes en Barcelona*. Dins "Ethnica", 8. Barcelona 1974.
- Gran Enciclopèdia Catalana* (GEC). Suplement. Barcelona 1983.
- GUARDIOLA, Carles-Jordi: *Per la llengua*. Barcelona 1980.
- "Limits". Revista d'assaig i d'informació sobre les ciències del llenguatge, 1. Barcelona 1986.
- MARTÍ i CASTELL, Joan: *Gramàtica preceptiva y uso lingüístico*. Dins *Atti della Società di Linguistica Italiana. La Grammatica. Aspetti teorici e didattici*. Roma 1979.
- MARTÍ i CASTELL, Joan: *Gramàtica catalana. Curs superior*. Barcelona 1982.
- MARTÍ i CASTELL, Joan: *Què és el "normal" en la normalització lingüística?* Dins "Revista de Llengua i Dret", 3. Barcelona 1984.
- MARTÍ i CASTELL, Joan: *De les "Excel·lències de la llengua catalana"*. Dins *Homenatge a Antoni Comas*. Barcelona 1985.
- STRUBELL, Miquel: *Llengua i població a Catalunya*. Barcelona 1981.
- TERMES, Josep: *La immigració a Catalunya: política i cultura*. Dins *Reflexions crítiques sobre la cultura catalana*. Barcelona 1983.
- VALLVERDÚ, Francesc: *El fet lingüístic com a fet social*. Barcelona 1973.
- VALLVERDÚ, Francesc: *La normalització lingüística a Catalunya*. Barcelona 1979.
- VALLVERDÚ, Francesc: *Dues llengües: dues funcions?* Barcelona 1979.
- VALLVERDÚ, Francesc: *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona 1980.
- VALLVERDÚ, Francesc: *El conflicto lingüístico en Catalunya: historia y presente*. Barcelona 1981.
- WEINREICH, Uriel: *Languages in Contact*. New York 1953.
- Autors diversos: *Els socialistes i la llengua*. Barcelona 1985.